

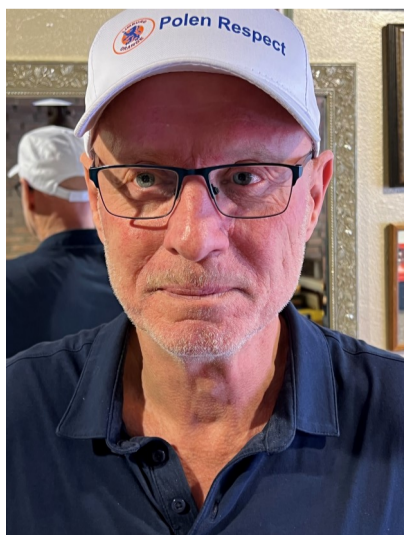
POLEN RESPECT

WAT MAAKT LIMBURG ORANGE ZO UNIEK !!

Polen respect

PAUL SELEN

Op het moment dat jullie dit lezen zijn we met Limburg Orange op weg naar het verre Warschau. Om de voetbalinterland Polen-Nederland die gespeeld wordt in het kader van de Nations League, muzikaal luister bij te zetten – en nog meer te doen overigens.

Op het moment dat jullie dit lezen zijn we met Limburg Orange op weg naar het verre Warschau. Om de voetbalinterland Polen-Nederland die gespeeld wordt in het kader van de Nations League, muzikaal luister bij te zetten – en nog meer te doen overigens.

Och ja, die Polen.... We doen wel eens wat schamper over hen. Roepen dat ze onze banen inpikken... Dat ze in onze huizen wonen. Dat ze veel te veel drinken... Dat ze roekeloos rijden...

Vooroordelen en nog eens vooroordelen. Als de afgelopen maanden iets duidelijk hebben gemaakt, dan is het wel dat de Polen onze achting verdienen. Niet alleen omdat ze onze economie die verlamd dreigt te worden door een tekort aan arbeidskrachten mee draaiend houden, maar vooral ook omdat ze in eigen land massaal Oekraïense vluchtelingen opvangen. Meer dan twee miljoen in nood verkerende mensen, meest vrouwen en kinderen.

Ga er maar aanstaan. En daarbij te bedenken dat wij in ons land al op tilt slaan als een paar duizend asielzoekers onderdak nodig hebben.

Nee, de Polen verdienen ons respect. Limburg Orange bestaat ELF jaar. En heeft daarom een speciale geste voor hen bedacht. Een vrachtwagen met Hollandse bloemen is op dit moment onderweg naar Warschau. Daar zullen de bloemen door ons aan de Polen worden uitgedeeld. Als dank voor hun tot voorbeeld strekkende gigantische gastvrijheid. En Limburg Orange trakteert niet alleen op bloemen, maar uiteraard ook op muziek. In de stad en uiteraard ook bij Stadion Narodowy, waar Oranje gaat spelen.

Een Friezin in Limburg Orange

PAUL SEELEN

Als Friezin nedergedaald in Limburg. Annamarie Prins: dierenarts, muzikant, schrijver in de dop, maar vooral ook vrolijke noot bij Limburg Orange. Het doopceel van een levensgenieter pur sang globaal gelicht... Ter lering ende vermaak.

Geboren als "Sinterklaaskadoetje" in 1978 in Heerenveen, zakte Annamarie Prins langzaam af naar het zuiden. Van Friesland verhuisde ze naar Willemsoord in de kop van Overijssel. Daarna ging ze diergeneeskunde studeren in Utrecht. Omdat ze vind dat je alles een keer in je leven mee moet maken, besloot ze vervolgens zich ook maar eens in het vastelavosgedeuns te storten. Ze deed dat in Hout-Blerick. Misschien niet de meest voor de hand liggende locatie, maar haar via via aangeraden. Annamarie had eerst haar twijfels, maar toen zelfs haar moeder erop aandrong te gaan, pakte ze haar koffer en reisde af.

En zo als dat soms gaat: van het een kwam het ander. Annamarie ontmoette haar (naar later bleek eerste) echtgenoot en bleef jarenlang in Hout-Blerick wonen. Als dierenarts werkte ze – en werkt ze nog steeds – voor de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. (Ze houdt met een team van 35 mensen toezicht op de naleving van regels op het gebied van dierenwelzijn, volksgezondheid en voedselveiligheid. En houdt zich daarnaast bezig met dierziekte crises, zoals op dit moment de Vogelgriep. Haar

werkterrein ligt niet naast de deur. Ze noemt het zelf altijd "Meatvalley Apeldoorn", een agglomeraat van grote slachthuizen, uitsnijderijen en koelhuisen.) Hoewel Annamarie vanaf het begin veel van huis was, vond ze het belangrijk te integreren in haar nieuwe leefomgeving. En bedacht dat ze dat misschien het beste kon doen via de muziek.

Annamarie besloot bugel te gaan spelen, meldde zich als zijinstromer bij dorpsfanfare de Echo, kreeg een paar lessen en werd lid van de jeugdfanfare. Verder bracht ze het niet. Een scheiding gooide roet in het muzikale eten. Maar de zon kwam terug in haar leven. Annamarie bleef niet lang alleen. Via haar werk leerde ze collega Henri Lindelauf uit Landgraaf kennen. Het klikte zo goed dat ze nu al weer geruime tijd samen zijn, in Tegelen wel te verstaan. En de geschiedenis herhaalde zich...

Om te integreren ging Annamarie bij de muziek. Ruim een jaar speelt ze nu bugel bij Limburg Orange – en Henri trompet. En, benadrukt ze, met héél veel plezier. De optredens zijn een feest voor haar. Onvergetelijk noemt de reis in 2021 naar Valkenburg, waar burgemeester Daan Prevoe muzikaal bedankt werd voor zijn indrukwekkende optreden tijdens de watersnoodramp. Annamarie mocht hem de speciale medaille van de kapel, de Oranje Stip, opspelden en toespreken. "Spontaan, maar daar hou ik wel van", zegt ze. Om er glim-

lachend aan toe te voegen: "Ik had de hoge ambtenaren uit Den Haag die er (toevallig) bij waren bijna zover dat we de polonaise gingen doen... Bijna..."

En dan nu.. de reis naar Polen. Annamarie verheugt er zich op. En heeft besloten ook háár steentje bij te dragen aan de voorbereiding. Door de pen ter hand te nemen en een aantal informatieve artikelen met een kwinkslag te schrijven voor de Polen-krant die u nu in handen hebt. De Limburgse Friezin blijkt niet alleen een talentvol muzikant, maar ook een veelbelovend schrijver. Rest haar u allen veel leesplezier en bovenal een héle fijne reis vol lol en plezier toe te wensen.

Zespół muzyczny

HENRI LINDELAUF

Zespot muzyczny, oftewel de joekskapel in Polen.

Bestaat dit fenomeen daar wel? Jazeker!! Dit is echt niet alleen voorbehouden aan Limburg met zijn joekskapellen of zaate hermenie of aan Friesland met zijn dweilorkesten.

Historia muzyki w polu laat ons via wikipedia lezen dat halverwege de 20^e eeuw de eerste joekskapellen hun opwach-

ting maakten. Dit is niet zo vreemd want veel eerder was dit bijna niet mogelijk in het communistische regime. Zoals bekend is Polen een uitermate katholiek land qua geloof. Ze hebben niet voor niets 11 maal een paus geleverd aan het vaticaan. rada jedenastu osób (raad van elf zoals bij ons ooh zo bekend)

Het is dan ook gerelateerd aan het katholicisme dat de joekskapellen daar rond de poolse carnaval (karnawał in het pools) allemaal hun instrumenten uit de koffers

halen en hun kunsten gaan vertonen.

Spotkanie w kaplicykunst en oftewel het joekskapellentreffen is hét podium voor de poolse kapellen om hun muzikale kunsten te laten horen aan een zeer gemelleerd publiek.

Een publiek dat gewoonlijk bestaat uit zowel bieguny północne (noord polen) als polska południowa (zuid polen). De meeste kapellen komen uit de hoofdstad Warszawa (Warschau) dat daarom ook niet geheel toevallig onze reisbestemming is.

Lid worden van Limburg Orange ?

Dat kan.

Je maakt wat mee. Ben je lid van een zaate hermenie of joekskapel. Dat is mooi mee genomen. Bovendien wordt dat lidmaatschap gerespecteerd boven de optredens met Limburg Orange. Tijdens de Carnaval zijn er bijvoorbeeld géén activiteiten.

Colofon

SPECIALE UITGAVE POLEN REIS

Redactie
Uitgave
Meer info
Contact
Vormgeving & ideeën

Annamarie Prins, George Vossen, Paul Seelen
Limburg Orange
info@limburgorange.nl
info@limburgorange.nl
Chrystal Communications

Het blijft knijpen

Het blijft knijpen....

Proost ... álle 11 jaren

Proost ... één jaar is al bijzonder

Proost ... wie dacht dat in 2011

Proost ... nu eerst Warschau

Proost ... dan de jubileumuitgave

Proost .... hét jubileumfeest

Proost ... dan de volgende 11 jaar

Proost ... met jouw ideeën

Proost .. met jouw inbreng

Proost ... onmogelijk haha

Prrost .... bestaat niet..

Het blijft knijpen....

George

President Limburg Orange

van Limburg Orange te horen dat de beslissing was genomen: GO POLEN. Dat wil zeggen dat we 4 dagen lang Polen onveilig zouden gaan maken met Limburg Orange. Dat allemaal rond de wedstrijd Polen-Nederland op 22 September.

Kontakten werden gelegd, afspraken gemaakt, de KNVB geïnformeerd en véél meer. Er moeten 240 entreekaarten komen voor de wedstrijd. De Poolse bond geïnformeerd en contacten gelegd met de verantwoordelijke personen. De organisatie-molen liep op volle kracht. De eerste studiereizen waren gepland.

De eigen trein werd definitief vastgelegd op 14 februari, liefst 9 wagons, waaronder de grootste discowagon en 2 eetwagons. We zouden naar de Polen reizen

Corona zou tegen september nu toch echt wel voorbij zijn of mee te leven.

Op 24 februari valt Rusland Oekraïne binnen; oorlog in Europa.p 9 maart sturen we mail naar directie Charterzug:

Betrifft: Charterzug Warschau 21. bis 24.09.22

Sehr geehrter Herr Hesse,
Was jetzt in Polen und Ukraine geschieht ist natürlich grausam.
Selbstverständlich muss ich deswegen die ganze Reise ,on hold' setzen.

Wir bleiben die ganze Situation

Met eigen trein en 240 personen.

Donderdag t/m zaterdag 21,22,23,24 September.

Op 14 januari 2022 kregen de leden

sorgfältig folgen, aber im Moment sieht es nicht gut aus.

Sobald ich denke dass es einigermaßen verantwortet sein könnte, oder eine Alternative gefunden ist, werde ich Sie berichten.

En dan direct antwoord.....

Guten Tag Herr Vossen,
ich sehe es so wie Sie und hätte Sie auch demnächst angerufen. Unser polnischer Partner organisiert derzeit Sonderzüge mit Flüchtlingen und ist 24 Stunden im Dienst. Daher hat auch er gebeten, die finale Regelung des Grenzübergangs verschieben zu können. Insofern ruht auch von unserer Seite momentan alles. – Alles Gute für Sie und viele Grüße

De organisatie zit nog in een spagaat. Alles maar dan ook alles zal afhangen van de oorlog in Oekraïne. In Polen Ofschoon vorige maand een interland werd gespeeld in Polen. Het stadion was volledig uitverkocht.

De reis van Limburg Orange gaat in elk geval door alleen is de vraag waarheen en op welke manier.

Alle leden en belangstellenden hebben vrij gevraagd en gespaard.

Redactie:

Inmiddels is situatie fors gewijzigd. Limburg Orange gaat, weliswaar in sterk afgeslankte vorm, naar Polen. Géén trein; maar bescheiden bus én onder met name het mom de Polen muzikaal bedanken voor hun inzet. De treinreis moet nog even wachten.

De vermakelijke avonturen van Limburg Orange

PAUL SEELEN

De vermakelijke avonturen van Limburg Orange

Welke joekskapel of zaate hermenie kan dat zeggen?

De Temple Bar in Dublin, de Tower Bridge en Hyde Park in London, de Sacre Coeur en Moulin Rouge in Parijs, het voetbalstadion van Andorra, Stamometské Námestí in Praag (optocht met duizenden deelnemers), Club Les Rives de Clausen in Luxemburg-Stad, de Veltins Arena en het Schalke 04-home in Gelsenkirchen – en straks - het Narodowy stadion in Warschau...

Het muzikale 'CV' van Joekshermenie Limburg Orange is indrukwekkend. De kapel die bestaat uit zo'n dertig muzikanten uit alle hoeken en gaten van Limburg, slaagt er telkens weer in op beroemde locaties op te treden en het publiek in extase te brengen. Limburg Orange draagt de Limburgse cultuur uit tot ver buiten de provinciegrenzen. De

kapel maakt muziek uit het hart, specifiek gericht op het publiek van de dag. Zo werd in de beroemde Temple Bar in Dublin een slinger van Ierse folksongs gespeeld en werden in Parijs Franse chansons en (uiteraard) de Marseillaise ten gehore gebracht. Overal waar Limburg Orange komt, wordt de kapel met open armen ontvangen. In Dublin door de hoogste directie van de Guinness-brouwerij, in Andora door een minister in hoogst eigen persoon... Ongelooflijk maar waar.

Ook in het winkelcentrum van Covent Garden in London wilde Limburg Orange - als altijd in gezelschap van een nep-koning en -koningin - optreden. Maar er waren beren op de weg. De kunstenaars die in de hal van Covent Garden hun dagelijks kost bij elkaar sprokkelten, waren niet gediend van de 'broodrovers'. Toch gingen ze uiteindelijk mokkend overstag. Ze zullen er geen spijt van hebben gehad. Limburg Orange zette een hoed omgedraaid op straat en zette aan voor een sprankelend concert. In een mum van

tijd was enkele keren de dagomzet van de kunstenaars binnengehaald. Deze werd vervolgens aan de verbouwereerde Engelsen overhandigd. Ze wisten niet hoe ze de Limburgers moesten bedanken. Muziek verbreedert, bleek ook nu weer.

In de elf jaar (jawel: een carnavalsjubileum!) dat Limburg Orange inmiddels bestaat, heeft de kapel ontegenzeggelijk geschiedenis geschreven. Talloze prachtige verhalen en anekdotes over de strapatsen van de muzikanten doen de ronde. Van diverse kanten is Limburg Orange gevraagd, deze voor het nageslacht vast te leggen. Dat gaan we dan ook doen. In een boek met de werktitel: Welke joekskapel of zaate hermenie kan dat zeggen? De vermakelijke avonturen van Limburg Orange.

Om ons boek mogelijk te maken, willen we iedereen die de afgelopen jaren samen met ons genoten heeft, vragen een steentje bij te dragen. Door alvast een substantieel aantal exemplaren à € 9,99 te reserveren of ons financieel te ondersteunen.

JUBILEUM UITGAVE

www.limburgorange.nl

Waar in 't Bronsgroen Eikenhout 't nachtegaaltje zingt;

Daar is mijn Vaderland,

Limburgs dierbaar oord!

George Vossen

✉ georgevossen@limburgorange.nl
☎ 0031 651355235

Hier een voorschot op de jubileum uitgave 11 jaar Limburg Orange.

Je maakt wat mee.

Waar konden we een beter optreden hebben dan in Friesland?

Start op het bruggetje van Bartlehiem

LIMBURG ORANGE

Anno 2011

1° JOEKSSHERMENIE

Waar in 't Bronsgroen Eikenhout 't nachtegaaltje zingt; Daar is mijn Vaderland, Limburgs dierbaar oord!

Informatie: 0031 651355235 georgevossen@limburgorange.nl

Zin om mee te doen? Aanmelden! Het kan nog altijd.

Programma Highlights "Limburg Orange"

"Limburg Orange" heeft ambitieuze oranje plannen voor de toekomst:

- 2012 - Elfstedentocht / Friesland (verrassing)
- 2012 - EK voetbal Polen / Oekraïne (8 juni - 1 juli)
- 2012 - Olympische Spelen / Londen (27 juli - 12 augustus)
- 2012 - WK wielrennen / Valkenburg (15 - 23 september)

www.limburgorange.

LIMBURG ORANGE

Anno 2011

1° JOEKSSHERMENIE

Daar is mijn..... Vaderland, Limburgs dierbaar oord!

Persoonlijk

UITNODIGING

TRY OUT ELFSTEDENTOCHT 2012

Ben gast op onze klipper De Suydersee
Ligt in hartje Leeuwarden bij De Harmonie (schouwburg)

Vrijdag 7 oktober 2011 v.a. 20.00 uur

Feestavond op De Suydersee
en genieten van wedstrijd Nederland-Moldavië

Zaterdag 8 oktober 2011

Try-out / Rondvaart / Balkonscène / Platzconcert
09.00 uur Vertrek De Suydersee door Friese wateren
15.11 uur terug bij Harmonie

LIMBURG ORANGE

Anno 2011

1° JOEKSSHERMENIE

Daar is mijn..... Vaderland, Limburgs dierbaar oord!

8 oktober 2011

TRY-OUT ELFSTEDENTOCHT 2012

11.11 uur

Try-out Elfstedentocht 2012
Bartlehiem

Limburg Orange met heuse klipper bij hét
beroemdste bruggetje van de wereld
Alle Friezen met een boot zijn uitgenodigd

15.11 uur

Rondvaart op praam door
Centrum-Leeuwarden

Friese Elf Steden

17.11 uur

Balconsène Koningin
Centrum-Leeuwarden

20.11 uur

Platzconcert
Gouveneursplein-Leeuwarden

1ste Optreden van de 1ste Limburgse Joeksshermenie
2012 - EK voetbal Polen / Oekraïne (8 juni - 1 juli)

www.limburgorange.nl

Overnachten in Hotel-Paleis Stadhoudelijk Hof**** voor € 12,50 (actie Kruidvat)
www.limburgorange.nl
Meer informatie: georgevossen@limburgorange.nl

LIMBURG ORANGE

Biermeester
Raymond

Grote Pils	_____	Grote Sjoes	_____
Kleintje Pils	_____	Kleintje Sjoes	_____
Piepkje Pils	_____	Piepkje Sjoes	_____

S'inas	_____	Cola	_____
Ice Tea	_____	Cola Light	_____
Fristi	_____	Jus D'Orange	_____
7-up	_____	_____	_____

Witte Wijn zoet	_____	Port	_____
Witte Wijn droog	_____	Bessen	_____
Apfelkorn	_____	_____	_____
Mix, namelijk:	_____	_____	_____

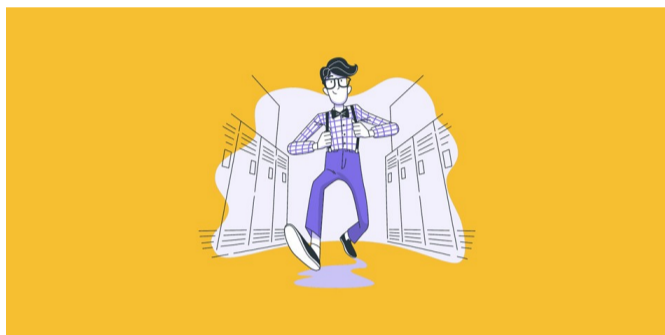
Koffie _____ Thee _____

Paprika Chips _____ Naturel Chips _____

7 feiten over de Poolse taal

De Poolse economie doet het goed. Veel Nederlandse bedrijven zien er nieuwe kansen en breiden uit naar Polen. Ook als vakantieland blijkt Polen steeds aantrekkelijker.

Ben je gestart met een cursus Pools? Heb je een van de [beste taal apps](#) gedownload? Of ga je liever zaken doen op de manier van Ik Vertrek? Als je er echt niet meer uitkomt kun je altijd gebruik maken van [een vertaal app](#). Wat je ook van plan bent, met deze blog helpen we je vast op weg met zeven feiten over de Poolse taal die je nog niet kent.

1. Wereldwijd zijn er maar liefst 50.000.000 mensen die Pools spreken

Het grootste gedeelte van deze groep woont natuurlijk in Polen, maar grote Pools sprekende gemeenschappen vind je ook in de Verenigde Staten, Canada, het Verenigd Koninkrijk, Israël, Argentinië, Brazilië en Wit-Rusland.

Wees trouwens ook niet verrast als je een Poolse spreker tegen het lijf loopt in Zweden, Estland of zelfs Nieuw-Zeeland.

2. Het Pools is een Slavische taal

Net als het Russisch, Oekraïens, Tsjechisch en Servisch. Er zijn veel overeenkomsten tussen het Pools en de buurtalen, maar ook een paar valse vrienden. Sommige woorden klinken hetzelfde, maar hebben een totaal andere betekenis. Neem het Poolse 'frajer' (naïef / makkelijk te overtuigen) dat toch echt wat anders betekent dan het Tsjechische 'frajer' (knappe man / vriend). Valse vrienden vind je ook in niet-Slavische talen. Het Engelse 'ordinary' (gewoon) klinkt als het Poolse 'ordynarny', wat vulgair betekent.

3. De oudst bekende Poolse volzin

De oudst bekende Poolse volzin is van "Księga Henrykowska" uit 1270 en gaat over het dagelijks leven van die tijd. Een man zegt tegen zijn vrouw: "Daj, ać ja pobruszę, a ty poczywaj" (vrij vertaald: "Rustig maar schat, vandaag zal ik de afwas doen").

Dit is het onweerlegbare bewijs dat Poolse vrouwen al in de 13e eeuw geëmanci-

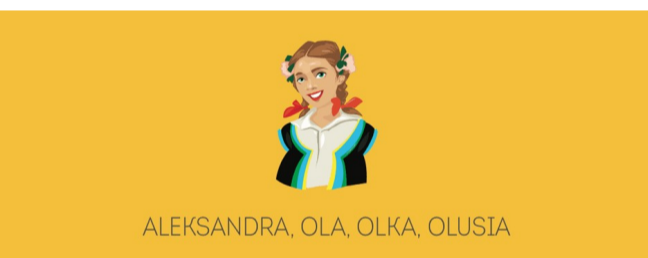

peerd waren.

4. Polen zijn dol op verkleinwoorden.

Ze gebruiken ze te pas en te onpas. Sterker nog: zelfs Poolse voornamen worden verkleind!

Ola, Olka en Olusia staan allemaal voor-

dezelfde vrouwennaam: Aleksandra.

5. Een bijzondere sport

Behalve schansspringen, voetbal en het gebruik van verkleinwoorden is er nog een bijzondere nationale sport in Polen: woordvorming. Van het werkwoord "lecieć" (vliegen) kun je "wylecieć", "nalecieć", "ulecieć", "polecieć", "przelecieć", "przylecieć" maken. En al die woorden hebben een andere betekenis!

Om goed te kunnen vertalen, moet je dus kennis hebben van specifiek taalgebruik in het Pools.

6. Het Poolse alfabet is gebaseerd op het Romeinse alfabet, zoals de meeste Euro pese alfabetten.

Het bestaat uit 32 letters. Er zijn 9 Poolse letters die je niet snel in een ander alfabet terugvindt: ą, ć, ę, ł, ń, ó, ś, ź, ż. En terwijl deze lastige letters een buitenlander 's nachts wakker houden, hebben Polen er duidelijk een zwak voor. Een ranking van de mooiste Poolse woorden is hier het be-

wijs voor.

Op de eerste plaats stond "żdźbło" (grassprietje). Andere favorieten waren "brzdęk" (plof) en "szeleścić" (ritselen).

7. Lastige letters

Het Pools heeft behalve een aantal lastige letters nog een pittig martelwerktuig: cz, ch, sz, rz, dz, dż en dź.

Samengesteld in verschillende combinaties zorgen ze voor echte tongtwisters als "Stół z powyłamywanymi nogami" (een tafel waarvan de poten kapot zijn). Maak je geen zorgen. Zelfs Polen hebben moeite om dit goed uit te spreken.

Handige Poolse vertalingen

- Goedemorgen/goedemiddag - Dzień dobry (uitspraak: dzjen do-bri)
- Tot ziens - Do widzenia (uitspraak: do vied-zènia)
- Dankjewel - Dziękuję (uitspraak: dzjen-koe-jè)
- Proost - Na zdrowie (uitspraak: na stro-vje)
- Sorry - Przepraszam (uitspraak: pshe-pra-sham)
- Alstublieft - Proszę (uitspraak: pro-sjè)
- Ja / Nee - Tak / Nie (uitspraak: tak) / (uitspraak: njè)
- Ik begrijp het niet - Nie rozumiem (uitspraak: njè roz-oe-miem)
- Ik weet het niet - Nie wiem (uitspraak: njè vièm)
- Wat is dat? - Co to jest? (uitspraak: so tó jest)

Drinken in het Pools

- Bier - Piwo (uitspraak: pie-vo)
- Wijn - Wino (uitspraak: vie-no)
- Coca-Cola - Coca-Cola (uitspraak: Koka-Kola)

Warschau: de herrezen stad

Warschau is in 1944 het toneel van één van de grootste opstanden van de Tweede Wereldoorlog, die bijna het einde van de stad betekent. Wat in het Warschau van nu herinnert er nog aan de gebeurtenissen van toen?

In de zomer van 1944 trekken de legers van de Sovjet-Unie in hoog tempo op naar het Westen en lijkt een totale Duitse nederlaag aanstaande. Eind juli zijn zelfs de oostelijke voorsteden van de Poolse hoofdstad Warschau al bevrijd.

De Sovjets brengen met hun opmars welis-

waar bevrijding van de nazi-tiranerie, maar verspreiden tegelijkertijd het communisme. De grootste Poolse verzetsbeweging, Armia Krajowa (AK), vreest dat het naoorlogs Polen een Russische vazalstaat zal worden en besluit – gesteund door de Poolse regering in ballingschap – om Warschau zelf te bevrijden van de Duitsers.

Op 1 augustus 1944 begint een heroïsche opstand. De 50.000 opstandelingen hebben weinig wapens en worden nauwelijks van buitenaf bevoorrad. Desondanks slaagt de AK erin om aanzienlijke delen van Warschau in te nemen. De Duitsers zijn echter nog te sterk en na twee maanden strijd capituleren de opstandelingen noodgedwongen. De represailles van de nazi's zijn meedogenloos. Op persoonlijk bevel van Hitler worden alle inwoners weggevoerd en wordt begonnen met de vernietiging van de stad. Daarbij zijn alle middelen geoorloofd. Als de Sovjets in januari 1945 Warschau innemen, treffen zij dan ook een nagenoeg verlaten ruïne aan.

Toen de Sovjets in januari 1945 Warschau innamen, troffen zij een totaal verwoeste stad aan (foto: Wikimedia)

Wonder van Warschau

Vrijwel niets herinnert de bezoeker nu nog aan die ruïne. Wie nu Warschau bezoekt, komt terecht in een bruisende stad met een prachtige eeuwenoude wijk, de Stare Miasto. Deze wijk, die het centrum van de oude stad vormde, is net als bijna geheel Warschau na de oorlog voornamelijk door vrijwilligers weer vanaf de grond opgebouwd. Dit deden zij aan de hand van foto's en schilderijen en vaak in de weekenden en avonden, naast hun baan.

De Stare Miasto is sowieso een bezoek waard vanwege de gezellige pleinen, de fraai gekleurde huizen en het uitzicht vanaf de stadsmuur. De wetenschap dat deze wijk in de naoorlogse jaren uit de as herrezen is, maakt de Stare Miasto, net als eigenlijk heel Warschau, extra indrukwekkend.

Verboden onderwerp

De wonderbaarlijke naoorlogse herrijzenis van Warschau vindt plaats onder de communistische dictatuur. In die periode is de opstand van 1944 een verboden onderwerp. Pas na de omwenteling van 1989 is er ruimte gekomen voor herdenken en historisch onderzoek.

Dit heeft in 2004 geresulteerd in het Museum van de Opstand. In dit enorme museum worden alle aspecten van de opstand van Warschau belicht. Zo zijn er de originele wapens te zien die de opstandelingen gebruikten en is er een 3D-film over de verwoesting van de stad te bekijken, waarin de Duitse wredeheden tijdens de bezetting en het neerslaan van de opstand een plaats hebben gekregen.

In het Museum van de Opstand zijn de wapens te bezichtigen die de opstandelingen gebruikten (foto: Wikimedia)

Het museum is erg goed ingericht en vormt een mooie mix tussen beleving en informatievoorziening. Kennis van de recente Poolse geschiedenis is niet per se nodig, maar kan wel handig zijn om het museum goed te doorgronden. Zo is het museum niet alleen gewijd aan de Opstand, maar is het in zekere zin ook een afrekening met het communistische verleden. Er wordt uitgebreid stilgestaan bij de dubieuze rol van de Sovjet-troepen die de Polen op geen enkele manier te hulp kwa-

men.

Nog kwalijker is misschien wel dat de opstandelingen, en met name hun leiders, door de communisten als reactionairen en landverraders zijn afgeschilderd en daarvoor in veel gevallen ook zijn veroordeeld. Zo sloeten de leiders van de opstand hun laatste dagen in een strafkamp in Siberië.

Overledenen geëerd

Behalve het museum zijn er in de stad nog meer plekken waar de gedachte aan de opstand levend wordt gehouden. Er is een wat potsierlijk monument op de plaats waar de officiële herdenkingen worden gehouden en daarnaast zijn er verscheidene kleine monumenten, waarvan de Maly Powstaniec het beroemdste is. Dit beeld van een dertienjarige strijder die in de eerste week van de opstand sneuvelde, staat bij de muur van de oude stad.

Indrukwekkend zijn de graven van opstandelingen die in de strijd zijn gesneuveld en die niet op een begraafplaats ondergebracht konden worden. Deze plekken bevinden zich her en der in de stad en zijn uitgegroeid tot kleine gedenkplaatsen. Elk vertellen zij hun eigen verhaal over de strijd tijdens die twee lange maanden in 1944.

Polen kent een turbulente geschiedenis doordat het land eeuwenlang het slachtoffer is geweest van zowel Duitse als Russische expansiedrift. Sinds er in 1989 een einde kwam aan het communisme in het land, is er ruimte om in alle vrijheid stil te staan bij wat er tijdens de Tweede Wereldoorlog en in de decennia daarna allemaal is gebeurd. De stad Warschau is een belangrijke getuige van het beladen verleden en tegelijkertijd een aantrekkelijk symbool van de Poolse onverzettelikheden.

9 Typische Poolse gewoontes en tradities

Wat is nu eigenlijk typisch Pools?

Eten. Heel veel eten

Het eerste wat je gaat opvallen als je in Polen bent, is de hoeveelheid borden op tafel met véél eten. Niemand wilt dat je iets te kort komt, alles wordt uit de kast getrokken om het naar wens te maken voor elkaar. Tafelen is dan ook echt een gewoonte, je wordt in Polen met eten verwelkomd. Vooral bigos, zurek, rosol en pierogi zijn echt de moeite waard om te eten.

Gastvrijheid

De bewoners van Polen zijn erg gastvrij, het zit in de harten van de mensen om elkaar altijd binnen te laten (je wordt zo aan tafel gezet met een bord vol eten voor je neus). Het is nooit ergens te vol, je kunt zo aansluiten en mensen delen zoveel zij kunnen met elkaar. Delen maakt immers gelukkiger!

Family firs

Familie staat absoluut op de eerste plek, het is gebruikelijk om elkaar regelmatig te

spreken en te zien. Je helpt elkaar waar mogelijk en staat klaar, al is het midden in de nacht. Familie staat boven alles en er komt niks tussen, zo wordt je opgevoed en deze traditie geef je door.

Zorgeloos leven

Ze maken zich minder zorgen om kleine obstakels, nemen het leven aan zoals het komt en maken van elke dag het beste. Het is makkelijker gezegd dan gedaan, het is echt typisch Pools om zo zorgeloos te kunnen leven.

Doorzetten en doorbijten

Hard werken, daar staan Polen inmiddels om bekend. Maar je ziet het in alle lagen van de maatschappij terug, het zijn echte doorzetters en opgeven komt niet voor in hun vocabulaire.

Daar moet op gedronken worden

Yes, natuurlijk mag dit niet ontbreken in dit lijstje. Polen kunnen erg goed drinken. Er wordt altijd wel een gelegenheid gezocht om te proosten en het leven te vieren.

Kleurrijk

Of je het hebt over de kledingstijl, de cultuur of architectuur: Polen houden van kleur en je ziet dit veel terug in het straatbeeld. Het straalt warmte en vrolijkheid uit, ik hou ervan!

Trots

Of het nu gaat om oude ruïnes van kastelen, literatuur, de muziek, verhalen of legendes of feestdagen; Polen zijn trots op hun tradities en gewoontes. Zij nemen deze dan ook erg serieus en vertellen met passie en plezier hierover of brengen gewoontes rondom feestdagen in de praktijk. Een Pool staat dan ook volledig achter zijn roots en draagt het trots uit.

Alles brengt geluk

En om met een leuk 'typisch Pools' feitje te eindigen: werkelijk alles brengt er geluk en Polen geloven hier ook heel erg in. Van geluksboompjes tot geluksmuntjes, gelukspoppetjes, steentjes en meer. Ontwijk vooral die zwarte kat, loop écht nooit onder de ladder door en vergeet je hoefijzer niet!

Woorden met een K

Buiten enkele onzedelijke woorden zijn er natuurlijk vele woorden te vinden die beginnen met de letter K.

Hieronder een kleine opsomming van deze woorden.

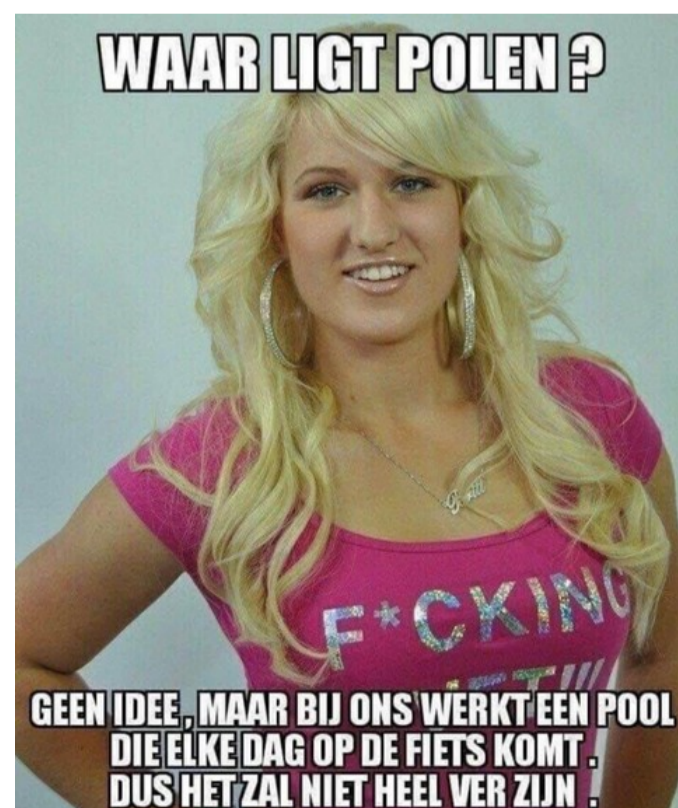
- Klein
- Kaas
- Koter
- Kamer
- Koopje
- Kruis
- Kandidaat
- Kever
- Kleppen
- Kanshebber
- Koopjesjager
- Klepmeister
- Koffiedrinker
- Kwakboks
- Kwatser
- K.....

Wetenswaardigheden over Polen

Hieronder enkele wetenswaardigheden over het land waar onze reis naar toe gaat.

- Met een jaarlijkse productie van meer dan 37 miljoen hectoliter bier staat Polen op de derde plaats in Europa. Het overgrote deel van het Poolse bier wordt in eigen land gedronken. Met een bierconsumptie van 95 liter per inwoner behaalt het land de zevende plaats op de wereldranglijst.
- 23,8% van alle inwoners in Polen rookt. Dit terwijl dit percentage in Nederland 18,4 % is.
- De stad Warschau is eigenlijk een replica van de oorspronkelijke stad. Dit komt doordat de stad volledig is plat gebombardeerd tijdens de 2^e wereldoorlog. Aan de hand van schilderijen en foto's is de stad nagebouwd.
- De stad Warschau wordt beschermd door een zeemeermin. Deze zeemeermin is uitgerust met een schild en een zwaard.
- Het nationale gerecht van Polen is bigos (letterlijk: stoofpot voor jagers) dat een mix is van gesneden witte kool, zuurkool en champignons met verschillende soorten vlees. Het vlees varieert van varkensvlees (vaak gerookt), ham, spek, rundvlees, kalfsvlees, worst tot wild.
- Afstand Tegelen – Warschau is 1136 km.
- De reis zou veel korter zijn geweest als de studiereiscommissie beter hun huiswerk had gedaan. De afstand van Tegelen naar Polen is namelijk 302 km. Dat scheelt wat uurtjes rijden.

Pools Volkslied

Mazurek Dąbrowskiego (Nederlands: Dąbrowskimars, naar de eerste regels ervan ook wel Nog is Polen niet verloren genoemd) is het nationale volkslied van Polen geschreven door Józef Wybicki in 1797. De eerste regel *Jeszcze Polska nie zginęła* (Nog is Polen niet verloren) wordt ook wel gebruikt als naam. Het geeft de bittere jaren en hoop weer van een volk dat sinds 1772 onderdrukt is door Pruisen, Habsburgers, Russische tsaren en later de nazi's en sinds 1945 de Sovjet-Unie. De tekst refereert aan de Poolse generaal en volksheld Jan Henryk Dąbrowski, die - tijdens de Tweede Poolse Deling in 1793 Poolse troepen aanvoerde.

Jeszcze Polska nie zginęła,
Kiedy my żyjemy.
Co nam obca przemoc wzięła,
Szablą odbierzemy.

Marsz, marsz, Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski,
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem.

Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
Będziem Polakami,
Dał nam przykład Bonaparte,
Jak zwyciężać mamy.

Marsz, marsz, Dąbrowski (...)

Jak Czarniecki do Poznania
Po szwedzkim zaborze,
Dla ojczyzny ratowania
Wrócim się przez morze.

Marsz, marsz, Dąbrowski (...)

Już tam ojciec do swej Basi
Mówi zapłakany:
"Słuchaj jeno, pono nasi
Biją w tarabany."

Marsz, marsz, Dąbrowski (...)

Nog is Polen niet verloren,
Zolang wij leven.
Wat de vreemde overmacht ons ontnomen
heeft
Zullen wij met de sabel terugnemen!

Marcheer, marcheer, Dąbrowski,
Vanuit de Italiaanse grond naar de Poolse;
Onder uw leiding
Verenigen we ons met het volk!

Wij zullen de Wisła oversteken, de Warta,
Wij zullen Polen zijn!
Het voorbeeld heeft Bonaparte ons gege-
ven
Hoe wij moeten overwinnen!

Marcheer, marcheer, Dąbrowski (...)

Zoals Czarniecki naar Poznań kwam,
Na de Zweedse inval,
Om het vaderland te redden,
Zo zullen wij terugkeren overzee.

Marcheer, marcheer, Dąbrowski (...)

En vader spreekt dan tot zijn Basia
(verkleinde vorm van Barbara),
Met tranen in zijn stem:
"Luister daar, hoe de onzen
Op de trommels slaan!"

Marcheer, marcheer, Dąbrowski (...)

Wilhelmus

**Wilhelmus van Nassouwe
ben ik, van Duitsen bloed,
den vaderland getrouwe
blijf ik tot in den dood.
Een Prinse van Oranje
ben ik, vrij, onverveerd,
den Koning van Hispanje
heb ik altijd geëerd.**

In Godes vrees te leven
heb ik altijd betracht,
daarom ben ik verdreven,
om land, om luid gebracht.
Maar God zal mij regeren
als een goed instrument,
dat ik zal wederkeren
in mijnen regiment.

Lijdt u, mijn onderzaten
die oprecht zijt van aard,
God zal u niet verlaten,
al zijt gij nu bezwaard.
Die vroom begeert te leven,
bidt God nacht ende dag,
dat Hij mij kracht zal geven,
dat ik u helpen mag.

Lijf ende goed tezamen
heb ik u niet verschoond,
mijn broeders, hoog van namen
hebben 't u ook vertoond
Graaf Adolf is gebleven
in Friesland in den slag,
zijn ziel in 't eeuwig leven
verwacht den jongsten dag.

Enz.

Het Wilhelmus - de geschiedenis van ons volkslied

Het Wilhelmus wordt door het Guinness Book of Records beschouwd als het oudste volkslied ter wereld. Toch is het pas sinds 1932 het officiële volkslied van Nederland. Een beknopte geschiedenis van onze nationale hymne. Een opstandslied uit de Tachtigjarige Oorlog. Wie schreef het Wilhelmus? En waar gaat de tekst eigenlijk over?

Auteur van het Wilhelmus

Lang is beweerd dat de tekst van het Wilhelmus werd geschreven door Filips van Marnix van Sint-Aldegonde, een belangrijke raadgever van Willem van Oranje. Concreet bewijs hiervoor ontbreekt echter. Wel duidelijk is dat de liedtekst werd geschreven aan het begin van de Tachtigjarige Oorlog (ca. 1570) toen de Lage Landen in opstand kwamen tegen de repressiepolitiek van de Spaanse koning Filips II. Die had zijn 'IJzeren' hertog Alva in 1567 naar de Nederlanden gestuurd om orde op zaken te stellen, nadat hier de Beeldenstorm was losgebarsten. In deze jaren groeide Willem van Oranje langzaam uit tot een verzetsheld en het symbool van de Opstand tegen Spanje.

In de nationale hymne wordt Willem van Oranje bezongen. Het gaat om een zogenaamd geuzenlied. De tekst is in verschillende geuzenliedboeken terecht gekomen, maar de auteur bleef onbekend. Enkele vroeg zeventiende-eeuwse bronnen schreven het lied toe aan Marnix van Sint-Aldegonde toe, maar betwijfeld wordt of hij ook echt de auteur was. Het is bijvoorbeeld opmerkelijk dat Marnix van Sint-Aldegonde zelf nergens heeft geschreven dat hij de auteur was.

In 2016 kwam het Meertens Instituut met een nieuwe mogelijke auteur: de zestiende-eeuwse dichter Petrus Datheen. Onderzoek met zogenaamde "computationele technieken" toonde aan dat de schrijfstijl van het Wilhelmus sterke overeenkomsten vertoont met diens andere werk. Ultiem bewijs voor zijn auteurschap is er echter ook niet.

Het lied

Wie de auteur ook is, vast staat dat het om een zogenaamd contrafact gaat. Dat wil zeggen dat de tekst op een al bestaande melodie werd geschreven. Namelijk die

van het spotlied "O la folle entreprise du prince de Condé" dat in 1568 ontstond bij het beleg van Chartres door de hugenoten. Dat dichter Petrus Datheen aanwezig was bij dat beleg, sterkte Meertens-onderzoekers overigens in de overtuiging dat hij de auteur van de tekst is.

In de achttiende eeuw werd het Wilhelmus steeds vaker zonder tekst gespeeld. Het was toen vooral te horen op trompet en carillon. En het lied zelf veranderde in een soort marsmelodie, die bekend kwam te staan als de Prinsenmars. Het Wilhelmus was in deze periode populair, hoewel de oorspronkelijke tekst dus bij steeds minder mensen bekend was. Verschillende dichters schreven aangepaste teksten, waardoor het lied in verschillende vormen voorkwam. Een bekende versie ging als volgt:

Wilhellemussie van Nahassouwen,
Zijt gij van Duihuihuitsen bloed?
De elleboog door de mouwen,
Het haar al door de hoed.
Zijt gij Wilhellemus?
Zijt gij Wilhellemus?
Wel dat is goed.

Deze berijming ging terug op een spotlied uit 1577 waarin 'Spaanse hoeren' (Nederlandse meisjes die zich bij de Spaanse soldaten prostitueerden) kwamen klagen dat de Spanjaarden werden verdreven. Zo raakten zij immers ook hun klandizie kwijt.

Het Wilhelmus als volkslied

Pas in 1932 werd het Wilhelmus ons nationale volkslied. Het verving Wien Neêrlands bloed, dat vanaf 1817 gefungeerd had als nationale hymne maar nooit echt populair werd. Dit mede door de volgens sommigen racistische zinsnede:

"Wien Neêrlandsch bloed door d'aderen vloeit, Van vreemde smetten vrij."

Begin negentiende eeuw werd het Wilhelmus nog ongeschikt geacht als nationaal volkslied, omdat het vooral beschouwd werd als het partijlied van de Oranjegezinden. Met name voor de inwoners in het zuiden van het land (waar België toen nog bij hoorde) was het lied nog te zeer verbonden met het protestantisme. Na een prijsvraag werd in 1817 daarom gekozen voor Wien Neêrlands bloed. Het Wilhelmus bleef echter populair. Bijzonder was bijvoorbeeld dat koningin Wilhelmina bij haar inhuldiging in 1898 het Wilhelmus liet spelen, in plaats van het officiële volkslied. En ook bij andere officiële gelegenheden werd, mede door de koninklijke voorkeur, het Wilhelmus steeds vaker gespeeld. Dit zorgde wel voor verwarring. Louis Peter Grijp schreef hierover in een artikel in een magazine van het Meertens Instituut (2001):

"Toen de verwarring met name bij Nederlandse gezanten in het buitenland te groot werd, trok men aan de bel. Op 10 mei 1932 hakte de ministerraad de knoop in deze 'futiele quaestie' door en werd het Wilhelmus ook officieel het Nederlandse volkslied."

Verkapt Geuzenonderwijs

Toen het Wilhelmus in 1932 ook officieel het volkslied werd, was er nog steeds protest. Er kwamen bijvoorbeeld bezwaren vanuit het onderwijs. Kinderen konden de tekst van het lied wel instuderen, begrijpen deden ze het niet. Een deel van de katholieke pers had ook bezwaren tegen het lied en sprak van 'verkapt Geuzenonderwijs':

"Het Wilhelmus is een doelbewuste leugen en daarom dient het op onze scholen geweerd te worden, ook als ons volkslied. Zolang wij geen beter volkslied hebben, zullen we er geen zingen."

En ook socialisten, veelal antimonarchisten, moesten aanvankelijk niets van het Wilhelmus hebben. De Tweede Wereldoorlog zorgde er uiteindelijk voor dat het Wilhelmus meer algemeen geaccepteerd werd. In deze periode van onderdrukking ontstond meer behoefte aan oude symbolen van nationale eenheid, die overigens door de bezetter werden verboden. Dat de geheime toespraken van koningin Wilhelmina via Radio Oranje stevast afgesloten werden met het Wilhelmus, zorgde er ook voor dat vaderlandslievende personen die aanvankelijk niets van het lied hadden moeten hebben, het Wilhelmus aanvaardden als 'hún volkslied'.

De tekst

Het Wilhelmus bestaat uit vijftien coupletten, waarvan de eerste letters de naam Willem van Nassov vormen. Mogelijk werd het geschreven tijdens het Haarlems Beleg (1572-1573). Het lied is geschreven alsof het door Willem van Oranje wordt gezongen, maar onduidelijk is of de Vader des Vaderlands dat inderdaad ooit deed. In het lied komt de tweestrijd van Willem van Oranje duidelijk naar voren. Enerzijds wil hij trouw blijven aan de Spaanse koning Filips II, maar aan de andere kant wil hij God dienen en de Nederlanders voorgaan in de strijd tegen de tirannie.

Opvallend is de link die gelegd wordt met de Bijbelse koning David, in het achtste couplet:

"Als David moeste vluchten, voor Sael den tiran,
zo heb ik moeten zuchten, als menig edelman.
Maar God heeft hem verheven, verlost uit alder nood,

Wodka

Wodka of vodka (Russisch: водка, vodka; "watertje" verkleiningsvorm van water: вода, vadá,[1] Pools: wódka; Fins: votka) is een heldere, kleurloze en nagenoeg geurloze sterke drank die vooral bekend is uit Rusland, Polen en Finland en vermoedelijk oorspronkelijk stamt uit Polen. Een gemiddelde fles Wodka (40%) bestaat uit 23 tot 24 standaard glazen alcoholische drank.

Kenmerken

Wodka wordt gedistilleerd tot maximaal 96% daarna gefilterd over houtskool en verdund met zuiver bronwater. Het alcoholpercentage ligt dan tussen de 37,5% en 70% (traditioneel, verkrijgbaar in de handel, rond de 40% à 45%). De drank wordt onder andere gestookt uit granen zoals tarwe, gerst, of rogge, maar ook aardappels en quinoa behoren tot de mogelijkheid. Wanneer graan wordt gebruikt, wordt het tot ontkiemen gebracht, waardoor er uit het zetmeel vergistbare suiker ontstaat. Dit wordt met water tot een licht alcoholische vloeistof gegist, daarna wordt de vloeistof gedistilleerd. Daarna wordt het product vaak opgeslagen in tanks met houtskool waardoor alle geuren en onzuiverheden worden geabsorbeerd. Hierna wordt het gefilterd. Wodka heeft geen rijpingsproces zoals de meeste andere gedistilleerde dranken, maar komt direct uit de distilleerketel in een fles in de handel. De meeste wodka bevat uiteindelijk bijna niets anders dan ethanol en water, en smaakt en ruikt daarom zeer neutraal vergeleken met andere alcoholische dranken.

Wetgeving

Op voordracht van de Duitse christendemocraat Horst Schnellhardt besloot het Europees Parlement dat wodka van zeer uiteenlopende grondstoffen gemaakt mag worden, zonder dat deze daarmee de soortnaam wodka verliest.

Voorwaarde is wel dat op het etiket aangegeven wordt wat de grondstof is. Vooral Amerikaanse en Russische varianten mogen hierdoor binnen de Europese Unie toch als wodka verkocht worden.

In juni 2007 steunde het Europees Parlement echter een voorstel van wodka-producerende landen als Polen, Finland en Zweden om vast te leggen dat wodka gestookt moet zijn van graan of aardappels.

Gebruik

Vooral in sommige Oost-Europese landen en in Scandinavië is wodka een erg populaire drank. In de Nederlandse en Belgische horeca en slijterijen is hij eveneens goed verkrijgbaar. Vanaf midden jaren 90 van de 20e eeuw zijn naast de pure variant ook smaakvarianten van wodka beschikbaar, zoals rode peper, verschillen-

de fruitsmaken, vanille, kaneel of honing. In Rusland wordt de wodka meestal tegelijk met voedsel genuttigd. Hetzelfde geldt in Polen, waar wodka vaak bij maaltijden wordt genuttigd.[bron?] Elke gelegenheid wordt gebruikt om herhaaldelijk te kunnen toosten. Na het toosten worden de glazen in een keer (ad fundum) leeggedronken waarna direct wat wordt gegeten om het effect van de alcohol af te zwakken. Dit herhaalt zich enige malen tot de maaltijd voorbij is. In Russische en Poolse studentenkringen is wodka populairder dan bier, vooral als deze met appelsap gemengd is (szarlotka genaamd, letterlijk: appeltaart). Het is goedkoper en men raakt sneller onder invloed. Wodka wordt vaak gebruikt voor het 'indrinken' in besloten kring, alvorens men uitgaat in een bar, disco of nachtclub. Mensen die de wodka drinken zonder iets erbij te eten, worden in Rusland dronkaards (pjanitsy) genoemd. Wanneer men wodka drinkt zonder erbij te eten, vooral wanneer men meedoet met het toosten, zal de alcohol zeer hard toe-

slaan en is men inderdaad zeer snel dronken.

Zelfgemaakte sterkedrank (samogon) is een veelvoorkomend fenomeen in de Slavische wereld. Zo ook wodka en om dit tegen te gaan en in een poging het aantal alcoholdoden te verminderen, heeft de Russische overheid door het staatsbedrijf Rosspirtprom de gelijknamige staatswodka Rosspirtprom op de markt gebracht. Deze wodka is met ongeveer 1,90 euro (prijspeil 2006) voor een halve liter een stuk goedkoper dan de meeste andere Russische wodka-merken. Niettemin komen in Rusland jaarlijks vele duizenden mensen om het leven als gevolg van verslaving aan alcoholische dranken zoals wodka. In 2006 waren er volgens officiële cijfers 2,5 miljoen mensen in Rusland verslaafd aan wodka. De Russische regering heeft hierdoor genoodzaakt een minimumprijs ingesteld voor wodka. Deze minimumprijs bedraagt 89 roebel (ongeveer een euro en 30 cent) voor een halve liter. De goedkoopste wodka is door deze maatregel zo'n twee keer zo duur geworden.

Hoe werkt paracetamol

Waarschijnlijk heeft bijna iedereen in Nederland ze wel in huis: **paracetamol tabletten**. Ze zijn ideaal voor als u om welke reden ook spontaan hoofdpijn krijgt, maar nog teveel te doen hebt om daaraan toe te geven en rust te nemen.

Paracetamol is daarbij erg makkelijk in te nemen. Het enige wat u nodig heeft is een glas water. De paracetamol lost daarin op en vervolgens drinkt u het samen met het water op.

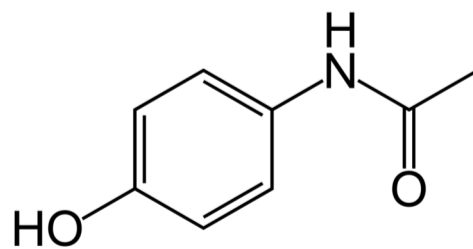
Maar wat gebeurt er daarna eigenlijk?

Paracetamol komt terecht in het spijsverteringskanaal. Daar wordt het opgenomen door het bloed, dat het vervolgens verspreid door het hele lichaam. Daarmee komt het automatisch ook terecht op de plaats waar u pijn heeft. Pijn in het lichaam wordt altijd op een chemische manier doorgegeven via de zenuwen.

Wat paracetamol vervolgens doet is deze **communicatie verstoren**. Ze ontregelen het chemische proces waarop de pijn wordt doorgegeven naar de hersenen. **Paracetamol**

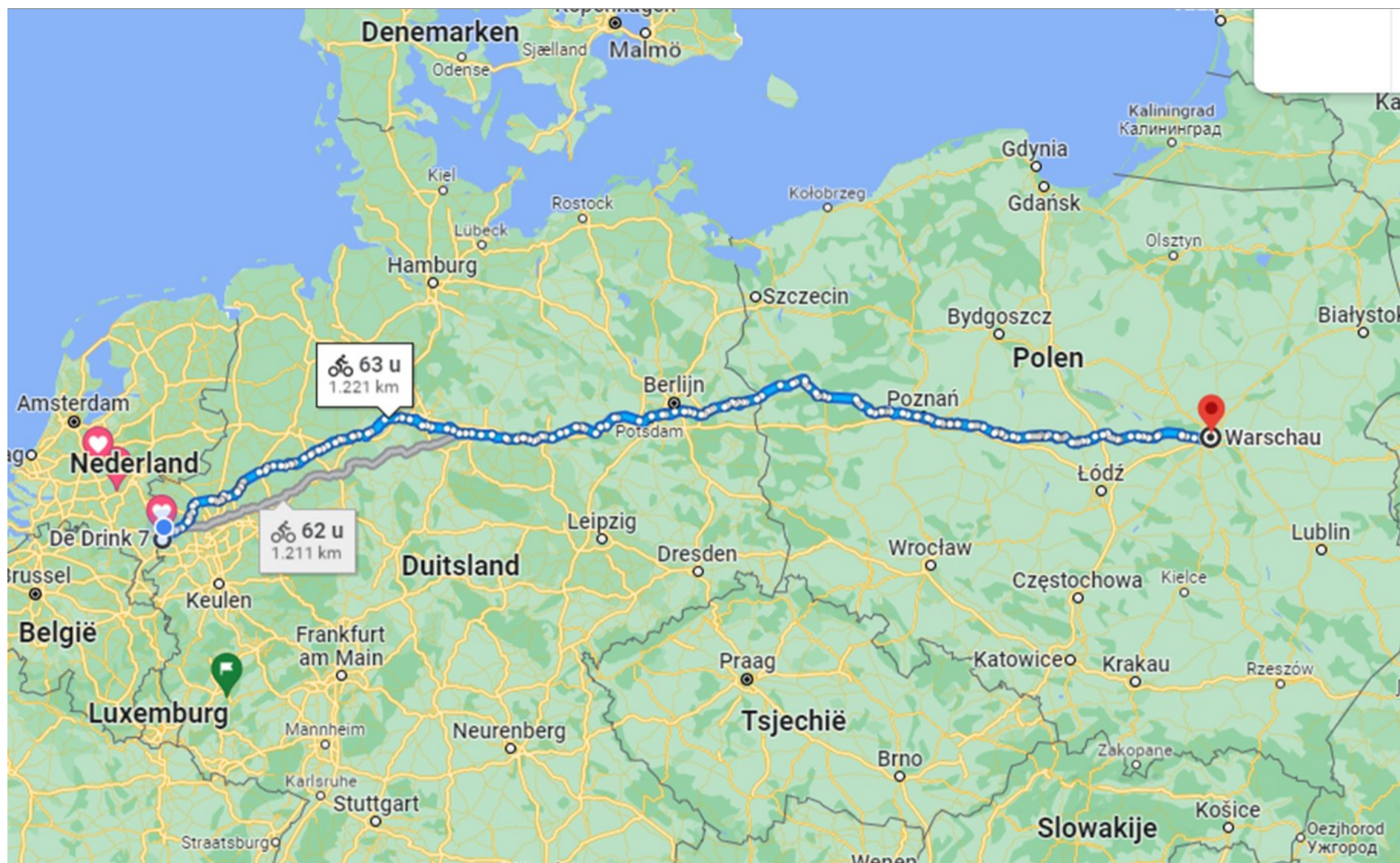
neemt de pijn dus niet weg, maar verdoezelt deze tijdelijk zodat u er geen last van heeft.

Andere pijnbestrijders

Behalve met paracetamol kunt u pijn op nog meer manieren bestrijden. Wat ook vaak helpt bij pijn is bijvoorbeeld het gebruik van een coldpack. Door de kou wordt de pijn verdoofd en heeft u er minder last van. Bij bijvoorbeeld een schaafwond is het juist weer

Op weg naar Polen

Polen

Polen (Pools: *Polska*), officieel de **Republiek Polen** (Pools: *Rzeczpospolita Polska*), is een land in Midden-Europa. In het westen wordt het begrensd door Duitsland (Oder-Neissegrens), in het zuiden door Tsjechië en Slowakije, in het oosten door Litouwen, Wit-Rusland en Oekraïne en in het noorden door de Oostzee en de Russische exclave Kaliningrad. Polen heeft een oppervlakte van 311.888 km² en een inwonertal van 38.512.000 (2011). De hoofdstad en grootste stad van het land is Warschau.

De West-Slavische Polanen vestigden zich vanaf de zesde eeuw in de regio tijdens de Grote Volksverhuizing. Vorst Mieszko I geldt met zijn bekering tot het christendom in 966 als grondlegger van de eerste Poolse staat, een gebied dat onder zijn bewind grotendeels samenviel met de huidige landsgrenzen. Het Koninkrijk Polen werd in 1025 opgericht en zou zich later samenvoegen tot het Pools-Litouwse Gemenebest, destijds een van de grootste rijken in Europa. Vanaf de 18e eeuw werd Polen opgedeeld door rivaliserende grootmachten, waardoor het in 1795 geheel van de kaart verdween. Na de Eerste Wereldoorlog ontstond de onafhankelijke Tweede Poolse Republiek, maar niet lang daarna werd het land het slachtoffer van de Duitse bezetting. Na de Tweede Wereldoorlog was Polen via het Warschaupact verbonden aan de Sovjet-Unie. Polen liep in 1989 voorop bij de democratische revoluties die de val van het communisme inleidden.

Staatkundig is Polen tegenwoordig een parlementaire republiek en een eenheidsstaat, onderverdeeld in 16 woiwodschappen. Polen is lid van een groot aantal internationale organisaties, waaronder de Europese Unie, de Verenigde Naties, de NAVO, de Wereldhandelsorganisatie en de OESO. Sinds het einde van het communisme en de overgang naar een vrije markteconomie is Polen een sterke economische mogendheid in Midden-Europa. Ondanks de verwoestingen die het land troffen tijdens de Tweede Wereldoorlog, is een groot deel van het Poolse culturele erfgoed bewaard gebleven. In 2019 stonden er 16 Poolse erfgoedplaatsen op de Werelderfgoedlijst van UNESCO.

Inhoud

Geschiedenis

Het woord Polen is afkomstig van het Poolse woord *Pole*, hetgeen veld of vlakte betekent. Het woord *Polska* echter, wat in het Pools *Polen* betekent, is afgeleid van de woorden *pola* en *lasy*, wat *velden* en *bossen* betekent.

De meeste historici dateren de oprichting

van een Poolse staat in 966, toen Mieszko I, heerser over een territorium dat min of meer overeenkomt met het hedendaagse Polen, zich bekeerde tot het christendom. Zijn zoon Bolesław de Dappere werd tot eerste koning gekroond en verstevigde de positie van de jonge staat in Midden-Europa. In 1025 werd het Koninkrijk Polen opgericht, dat zou bestaan tot 1385.

Casimir de Grote

Onder koning Casimir de Grote (regerend van 1333 tot 1370) moderniseerde Polen; de Universiteit van Krakau (1364) werd opgericht, de economie groeide sterk en het land werd uitgebreid in oostelijke richting. In 1386 werden Polen en Litouwen in personele unie samengevoegd in het Pools-Litouws Gemenebest onder heerschappij van Władysław II Jagiełło, koning van Polen, grootvorst van Litouwen (1386-1444). Het Pools-Litouwse rijk was tussen 1386 en 1572 qua oppervlakte het grootste rijk in Europa. Het strekte zich uit vanaf de Oostzee tot aan de Zwarte Zee, met het huidige Wit-Rusland en grote delen van het huidige Oekraïne binnen zijn grenzen. Polen kreeg in 1791 de eerste geschreven grondwet in Europa.

Het hervormingsproces stopte met de verdelingen van Polen onder Rusland, Oostenrijk en Pruisen (1772, 1792 en 1795).^[5] Het tijdens de napoleontische oorlogen opgerichte Hertogdom Warschau werd door de Russische tsaren geannexeerd.

Tussen 1795 en 1918 vonden er twee grote opstanden plaats met als doel het herstel van een soeverein Polen. Beide opstanden, in 1830 en 1863 mislukten met grotere repressie van de overheersers tot gevolg. Polen kende echter een sterke bloei van het (veelal clandestiene) culturele leven, dat belangrijk was bij het in stand houden van het Poolse onafhanke-

lijkeidsstreven. In 1915 werd door Oostenrijk-Hongarije en het Duitse Keizerrijk het *Regentschap Polen* opgericht in het voormalig Congres-Polen, maar oude Poolse gebieden zoals de provincie Posen (Poznań, Wielkopolska) maakten hiervan geen deel uit.

In 1569 creëerden Polen en het Grootvorstendom Litouwen met de Unie van Lublin het Pools-Litouwse Gemenebest. Deze unie hield stand tot 1795, toen het Poolse gebied werd verdeeld tussen Rusland, Oostenrijk en Pruisen.

De grenzen van de Tweede Poolse Republiek tussen 1921 en 1939 lagen een stuk oostelijker dan nu. Wat tegenwoordig West-Polen is, was destijds onderdeel van de Weimarrepubliek (Duitsland). De Poolse oostgrens bevond zich in het huidige Oekraïne.

Polen herwon zijn onafhankelijkheid na afloop van de Eerste Wereldoorlog in 1918, in de vorm van de Tweede Poolse Republiek. Er werd een nieuw groter Polen opgericht, dat zijn onafhankelijkheid tegenover de Sovjet-Unie succesvol verdedigde tijdens de Pools-Russische Oorlog van 1919-1921. In die oorlog stond Polen lange tijd met de rug tegen de muur. Uiteindelijk wonnen ze toch en namen een groot stuk van Russisch grondgebied in als bufferzone. Dat waren de Russen nooit vergeten, en was een reden waarom de Sovjet-Unie het Molotov-Ribbentropact sloot.

Op 1 september 1939 begon de Tweede Wereldoorlog met de inval in Polen door nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie. De Russen kregen hun verloren gebied terug. Alle daar levende Polen – ongeveer 1.500.000 mensen – werden naar Siberië verbannen, en moesten daar leven onder zeer erbarmelijke omstandigheden. Na overleg met Stalin, en sterke druk vanuit het Verenigd Koninkrijk, konden de Poolse mannen dienst nemen in het Britse leger. Hun vrouwen en kinderen mochten mee. Dit was de basis voor het Poolse Legioen in die oorlog.

Polen (vervolg)

Na de Tweede Wereldoorlog werden zowel de oostgrens als de westgrens naar het westen opgeschoven. De grens aan de Oder en de Neisse is de staatsgrens tussen Polen en Duitsland die na de Tweede Wereldoorlog is vastgelegd als gevolg van geallieerde beslissingen op de conferenties van Jalta en Potsdam. Polen kreeg er uitgestrekte gebieden bij van het overwonnen Duitsland (gebied 1931, zuidelijk Oost-Pruisen, Pommeren, Neder-Silezië, Opper-Silezië, Danzig, Neumark/Oost-Brandenburg), maar verloor anderzijds veel oostelijke gebieden (*Kresy*) aan de Sovjet-Unie (Litouwse, Oekraïense en Wit-Russische sovjetrepublieken). Dit had voor Polen enorme gevolgen: in de voormalige Duitse gebieden hadden voor de oorlog 9,2 miljoen Duitsers gewoond; zij werden verdreven, gedeporteerd en soms vermoord door de Poolse autoriteiten, bijgestaan door het Sovjet-leger. Aan de andere kant moesten bijna één miljoen Poolse burgers de gebieden die nu aan Wit-Rusland en Oekraïne toekwamen verlaten; de door Polen verloren oostelijke gebieden waren echter reeds veelal grotendeels door Wit-Russen of Oekraïners bewoond. Polen werd een satellietstaat van de Sovjet-Unie in 1944 en kreeg in 1952 de naam Volksrepubliek Polen.

Studenten protesteerden in 1968 massaal tegen de communistische dictatuur. In de jaren 1980-1989 werd met massale protesten in Gdańsk onder leiding van Lech Wałęsa van de vakbond *Solidarność* en met steun van de paus de val van het communisme ingeleid. In augustus 1989 won deze vakbond de verkiezingen, de eerste vrije verkiezingen achter het IJzeren Gordijn. Daarna volgde de ineenstorting van alle communistische regimes van de overige Centraal- en Oost-Europese landen, met als symbolisch hoogtepunt de val van de Berlijnse Muur. Een nieuwe grondwet maakte daarna van Polen een democratie.

Polen is na de omwenteling lid geworden van de Europese Unie en heeft forse economische groei doorgemaakt. De welvaart is echter ongelijk verdeeld: er zijn nieuwe rijken, maar ook noch steeds een proletariaat. In 1999 voegde Polen zich bij de NAVO. Sinds 1 mei 2004 is het land ook lid van de Europese Unie.

Geografie

Polen heeft een oppervlakte van 311.888 km². De totale omtrek van de Poolse landsgrenzen bedraagt 3014 km, er is een kustlijn van 524 km. De grenzen met Oekraïne, Wit-Rusland en Rusland zijn tegelijkertijd de buitengrens van de Europese Unie en het Schengengebied.

Qua oppervlakte heeft het de 69e plaats in

de wereld en de negende in Europa. Met een bevolking van 37 of 38 miljoen inwoners (2020) - het is moeilijk precies vast te stellen door de emigratie - staat het qua bevolking op de 38e plaats in de wereld en op de 5e plaats in de Europese Unie.

De grootste rivieren van het land zijn de Wisła (ook bekend als *Weichsel*; 1047 km) en de Oder (Pools: *Odra*). Het grootste meer is het Śniardwymeer in het Mazoerisch merengebied met ruim 110 km². In het noordoosten ligt het grootste restant van het Europese oerbos,

het oerbos van Białowieża. De gehele zuidelijke grens met Tsjechië en Slowakije bestaat uit gebergte. Langs de Tsjechische grens worden de bergen de Sudeten genoemd, waarvan de hoogste berg de Śnieżka (Sněžka) is (1602 m boven de zeespiegel). Oostelijker gaan de bergen over in het Tatragebergte (onderdeel van de Karpaten). Aan de Poolse kant is de berg Rysy, op de grens met Slowakije, het hoogst met zijn 2499 m boven zeeniveau. Een belangrijke bergpas tussen Polen en Slowakije is de Starorobociańska Przełęcz. Het Tatra-gebergte is een zeer populaire toeristische bestemming. Er is ook het skiresort Zakopane.

Klimaat[bewerken]

Het klimaat van Polen is een overgang van een gematigd zeeklimaat in het noorden en westen van het land naar een droog landklimaat in het zuiden en oosten. De neerslag bedraagt in de Karpaten en de Sudeten meer dan 800 mm per jaar; op de plateaus en meervlakten 600 tot 800 mm per jaar en in Centraal-Polen 450 mm. In de maanden september en oktober wordt het frisser en neemt de kans op regen toe, maar het aantal zonnige dagen is nog behoorlijk groot. November en december hebben veel mist en regen.

De winters duren van half december tot in april en zijn door de oostenwinden in het oosten en het zuiden erg streng met veel sneeuwval. Rivieren en meren zijn in die regio's dan grotendeels bevroren. In de lange, warme zomerperiode stijgt de temperatuur tot boven 25 °C; in de winter

daalt het kwik tot onder 0 °C. De gemiddelde julitemperatuur is 17 °C aan de Oostzee tot 20 °C in het zuidoosten; de gemiddelde januaritemperatuur varieert regionaal van -1 °C tot -6 °C.

Fauna en flora

De Poolse wouden hebben een rijke fauna en flora. Ze herbergen meer 400 jaar oude taxusbomen en huisvesten meer dan 140 vogelsoorten, waaronder de steenuil, de witte zeearend en de kraanvogel. Verder leven er zoogdieren, zoals de wolf, de vos, eekhoorn, bever, de Europese bizon, de eland en het everzwijn, alsook diverse soorten amfibieën en reptielen.

.Een wisent in het Woud van Białowieża

Bier in Polen

Bier (Pools: *piwo*) neemt in Polen een belangrijke plaats in. Met een jaarlijkse productie van meer dan 37 miljoen hectoliter bier staat Polen op de derde plaats in Europa. Het overgrote deel van het Poolse bier wordt in eigen land gedronken. Met een bierconsumptie van 95 liter per inwoner behaalt het land de zevende plaats op de wereldranglijst.

Polen kent een brouwgeschiedenis die teruggaat tot de middeleeuwen. De bierstijlen in het land zijn een weerspiegeling van de verschillende landen die in de loop van de geschiedenis bezit namen van het Pools grondgebied. De meeste bieren in Polen zijn blonde lagers, verder brouwen veel brouwerijen een eigen porter. Een uniek bier van Poolse origine is Grodziskie (Grätzer Bier), een bovengistend gerookt tarwebier.

Ondanks een roerig verleden bleef de brouwindustrie groeien tot het begin van de jaren 1920. Toen Polen een soevereine staat werd, nam deze groei wat af. Ten tijde van de Duitse invasie in 1939 waren er 137 actieve brouwerijen in Polen. Door de verwoestingen tijdens de oorlog bleef er nauwelijks nog een brouwerij over. In 1945 na de Tweede Wereldoorlog werden alle brouwerijen genationaliseerd, maar het duurde nog een tiental jaren vooraleer de brouwindustrie zich hersteld had. Na de val van het communisme werden de brouwerijen opnieuw privébedrijven. Sindsdien kwamen de belangrijkste bedrijven in handen van de grote brouwerijgroepen. De Deense brouwerijgroep Royal Unibrew kocht in 2005 de brouwerijgroep Brok-Strzelec S.A, die vervolgens in december verkocht werd aan de financieringsmaatschappij Van Pur S.A.. In december 2016 werden de Oost-Europese activiteiten van AB InBev (inmiddels gefuseerd met SABMiller) overgenomen door de Japanse Asahi Group Holdings voor een bedrag van 7,3 miljard euro, waaronder de merken als Tyskie, Lech (Polen), Pilsner Urquell (Tsjechië) en Dreher (Hongarije).^{[1][2]} De Poolse biermarkt wordt momenteel overheerst door drie grote brouwerijgroepen, Kompania Piwowarska (eigendom van Asahi Group Holdings), Grupa Żywiec S.A. (61% eigendom van Heineken) en Carlsberg Polska.

Brouwerijen (selectie)

Kompania Piwowarska (eigendom van Asahi Group Holdings, grootste marktaandeel van Polen)

- Tyskie Browary Książęce
- Brouwerij Dojlidy
- Lech Browary Wielkopolski

Grupa Żywiec S.A. (61% eigendom van Heineken)

- Browar w Żywcu
- Browar Elbląg (EB)

- Brouwerij Leżajsk
- Browary Warka
- Bracki Browar Zamkowy
- Brouwerij Cieszyn

Carlsberg Polska

- Browar Okocim
- Kasztelan Browar Sierpc S.A.
- Bosman Browar Szczecin S.A.

Brouwerijgroep Ciechan

- Browar Ciechan
- Browar Lwówek

Van Pur S.A. (voorheen eigendom van Royal Unibrew)

- Brok-Strzelec S.A.
- Browar Jędrzejów
- Browar Łomża

Bieren (selectie)

- Bosman

- Brackie
- EB
- Harnaś
- Hevelius Kaper
- Książ
- Karmi
- Kasztelan
- Królewskie
- Kujawiak
- Lech
- Leżajsk
- Łomża
- Namysłów
- Okocim
- Piast
- Podkarpackie
- Specjal
- Strong
- Tatra
- Tyskie
- Warka
- Żubr
- Żywiec

Merk	Soort	Alcoholpercentage	Brouwerij
Brackie	pils	5,5%	Bracki Browar Zamkowy (Grupa Żywiec)
EB	pils	5%	Elbrewery
Lech	lager	var. 0,5-5,5%	Lech Browary Wielkopolski (Kompania Piwowarska)
Łomża Export	lager	5,7%	Browar Łomża
Okocim Mocne	sterk	7%	Browar Okocim
Perła Chmielowa	pils	6%	Perła Browary Lubelskie
Strzelec Jasne Pełne	pils	5,2%	Browar Jędrzejów
Strzelec Mocne	sterk	7%	Browar Jędrzejów
Tyskie Grodznie	pils	5,6%	Tyskie Browary Książęce
Tyskie Książęce	ale	5,7%	Tyskie Browary Książęce
Żywiec	lager	5,6%	Browar w Żywcu (meerderheid Heineken)
Żiwic Porter	porter	9,5%	Grupa Żywiec
Żubr	lager	6-6,5%	Browar Dojlidy (Kompania Piwowarska)

Humor

Er komt een Pool bij de oogarts.
Die wijst hem op een letterkaart aan de muur:
'CZWXNQSTACZ'
"Kunt U dit lezen?" vraagt hij.
"Lezen?" vraagt de Pool, "ik ken die vent zelfs!"

IK
HEB WEL
EEN KLACHT
OVER DE POLEN

de
ijsbeer
van

Loesje

MUZIEKSPECIAL

Angels

Angels is een nummer van Robbie Williams. Het is geschreven door Robbie zelf, samen met Guy Chambers.

Angels was het vierde nummer van Robbie Williams' debuutalbum *Life Thru a Lens*. De drie eerste singles waren redelijk succesvol geweest, maar platenmaatschappij Chrysalis was nog niet helemaal tevreden. Met het uitbrengen van een ballad in de aanloop naar kerst 1997 hoopte men het album weer in de belangstelling te krijgen.

Als ballad werd Angels gekozen, met als extra kerst-achtig accent het geluid van kerstbellen in de singlemix. De beslissing van Chrysalis had effect: de single werd een enorme internationale hit en is een van Williams' grootste hits.

Toch haalde de single vrijwel nergens de nummer 1-positie van de hitparade. De hoogste notering met een 2e positie werd in Ierland bereikt. In thuisland het Verenigd Koninkrijk bereikte de single de 4e positie van de UK Singles Chart en in de Verenigde Staten werd slechts een 53e positie behaald in de Billboard Hot 100.

In Nederland werd de plaat veel gedraaid op Radio 538, Veronica FM, Sky Radio, Radio 2 en Radio 3FM en werd de single een radiohit. De single bereikte in zowel de Nederlandse Top 40 op Radio 538 als de Mega Top 100 op Radio 3FM de 14e positie.

In België bereikte de single de 6e positie in de Vlaamse Ultratop 50 Singles. In de Vlaamse Radio 2 Top 30 werd géén notering behaald.

In 2005 is de single in Groot-Brittannië uitgeroepen tot beste Britse single van de laatste 25 jaar. In Nederland scoort de plaat al enige jaren erg goed in onder meer de jaarlijkse NPO Radio 2 Top 2000 van de Nederlandse publieke radiozender NPO Radio 2 met als hoogste notering een 11e positie in 2005.

In de Top 1000 aller tijden van de Nederlandse commerciële radiozender Q-music stond de single driemaal op nummer 1, in 2005, 2006 en in 2007. In de Top 4000 van de eveneens Nederlandse commerciële radiozender Radio 10 stond de plaat in 2008 op de nummer 1-positie.

Hey Jude

'Hey Jude' van The Beatles De track was nooit gemaakt als John Lennons huwelijk niet was gestrand.

Hey Jules

Het is juni 1968 als Paul McCartney de auto pakt om John Lennons vijfjarige zoon Julian te bezoeken. John en zijn vrouw Cynthia liggen in scheiding en McCartney voelt zich geroepen om hun zoon op te vangen. Tijdens de autorit ontstaat er een liedje in het hoofd van de muzikant. Een nummer met een hoopvolle boodschap voor Julian, zegt hij later in de documentaire *The Anthology*: "Hey Jules, don't make it bad, take a sad song, and make it better." Ik wilde Julian daarmee zeggen dat ik begreep dat hij verdrietig was door de scheiding, maar dat het allemaal wel goed zou komen." Paul verandert Jules later in Jude, vernoemd naar het karakter Jud uit de film *Oklahoma!*.

Denken aan John

McCartney maakt de track bij thuiskomst in Londen af en laat de demo een paar weken later aan John Lennon horen. Bij de zin 'the movement you need is on your shoulder', zegt McCartney tegen John dat hij die zin nog gaat aanpassen. Lennon is het hier absoluut niet mee eens: "Dat doe je niet! Dat is de beste zin!" Paul besluit daarom om de tekst te laten zoals 'ie is. Een keuze waar Sir Paul na al die jaren heel erg blij mee is: "Als ik dat nu zing, denk ik aan John. Het is voor mij een emotioneel punt in de track," aldus Paul.

Oom Paul

Het duurt tot 1987 tot McCartney aan Julian het verhaal achter 'Hey Jude' vertelt. Voor de zoon van John is het geen verrassing dat zijn situatie Paul destijds zo bezighield, vertelt hij jaren later aan Mojo Magazine: "Paul en ik waren vaak samen. We hadden een prachtige vriendschap. Er zijn uit die tijd zelfs meer foto's van mij en Paul dan met m'n eigen vader." Ook John heeft altijd gezien dat er een bijzondere band was tussen zijn muzikale partner en Julian, zegt hij in één van zijn laatste interviews: "Hij was als een oom voor hem. Paul was altijd goed met kinderen."

In the mood

"In the Mood" begint met een stuk gespeeld op de saxofon, dat gebaseerd is op herhaalde arpeggio's. Ook wordt er gebruik gemaakt van trompetten en trombones. Het arrangement kent twee solo's: een "tenorgevecht" en een trompetsolo van zestien maten. Vervolgens is een coda te horen en het nummer eindigt met een rimshot.

"In the Mood" is gearrangeerd door Joe Garland en is gebaseerd op een al bestaande melodie. Andy Razaf schreef een tekst bij deze melodie. Het hoofdthema met herhaalde arpeggios verscheen voor het eerst onder de titel "Tar Paper Stomp", geschreven door trompettist Wingy Manone. Manone nam dit nummer op 28 augustus 1930 op en bracht het uit onder de naam Barbecue Joe and his Hot Dogs. In 1935 werd het opnieuw uitgebracht door zijn orkest. Dit nummer was de basis voor vele andere nummers, waaronder "Hot and Anxious" van Fletcher Henderson (geschreven door zijn broer Horace).

Aangezien "Tar Paper Stomp" nergens op papier beschreven stond en daardoor niet auteursrechtelijk beschermd was, kon iedereen een variatie op dit nummer opnemen. Manone liet de gelijkenissen tussen zijn lied en "In the Mood" horen aan Garland en de muziekuitgeverij. Op 6 november 1941 werd "Tar Paper Stomp" uiteindelijk auteursrechtelijk beschermd.

In 1938 werd "In the Mood" voor het eerst opgenomen door het orkest van Edgar Hayes. Garland was in deze opname ook te horen. Het werd uitgebracht op de B-kant van hun single "Stardust". De riff in dit nummer was in 1935 al te horen in "There's Rhythm in Harlem" van de Mills Blue Rhythm Band, eveneens geschreven door Garland. In 1938 verkocht Garland het nummer aan Artie Shaw, die het nooit opnam aangezien het originele arrangement te lang was, maar hij speelde het wel live. Het publiek liep echter niet warm voor deze versie, die meer dan zes minuten duurde. De versie van Hayes duurde daarentegen iets meer dan drie minuten.

Versie van Glenn Miller

In 1939 verkocht Garland "In the Mood" aan Glenn Miller. Miller experimenteerde met het arrangement, alhoewel de schrijver van het uiteindelijke arrangement niet bekend is. Wel is bekend dat pianist Chummy MacGregor betrokken was bij dit arrangement; zo zou hij verantwoordelijk zijn ge-

In the mood (vervolg)

weest voor een aantal solo's en de uiteindelijke coda.

De muzikanten op de versie van "In the Mood" door Miller zijn trombonespelers Al Mastren en Paul Tanner; trompettisten Clyde Hurley, Legh Knowles en Dale McMickle; klarinettist Wilbur Schwartz; altsaxofonist Hal McIntyre; tenorsaxofonisten Tex Beneke, Al Klink en Harold Tennyson; pianist Chummy MacGregor; gitarist Richard Fisher; contrabasist Rowland Bundock; en drummer Moe Purtill.

"In the Mood" kende in de versie van Miller het meeste succes. Zo werd het in 1983 opgenomen in de Grammy Hall of Fame. In 1999 werd het door National Public Radio opgenomen in hun lijst "De 100 belangrijkste Amerikaanse muzikale werken uit de twintigste eeuw". In 2004 werd het opgenomen in de National Recording Registry, een lijst van geluidsopnamen die "cultureel, historisch of esthetisch belangrijk zijn en/of het leven in de Verenigde Staten informeren of weergeven".

In 1972 werd "In the Mood" in Nederland en België opnieuw als single uitgebracht. In Nederland kwam het tot de vijftiende plaats in zowel de Top 40 en de Daverende Dertig, terwijl de single in Vlaanderen tot plaats 23 in de voorloper van de Ultratop 50 kwam.

Latere opnames

In februari 1944 werd de opname van "In the Mood" door Miller uit 1939 uitgebracht als V-Disc, een serie van opnamen die tijdens de Tweede Wereldoorlog naar overzeese Amerikaanse soldaten werden gestuurd. Een tweede versie, opgenomen door Glenn Miller's Overseas Band in 1945, werd in mei 1948 uitgebracht. Een andere opname van Glenn Miller in samenwerking met de American Band of the Allied Expeditionary Forces werd in 1944 in Duitsland uitgezonden door het radioprogramma *The Wehrmacht Hour*.

In 1944 was "In the Mood" niet nieuw in Europa; in april 1940 werd een versie door Teddy Stauffer uitgebracht, en in februari 1941 kwam een opname door Ernst van 't Hoff uit. In 1951 werd het nummer gespeeld door een Ferranti Mark 1 aan de Universiteit van Manchester. Dit was een van de eerste nummers die ooit door een computer werden gespeeld, en is tevens de oudste bekende opname van digitaal opgenomen muziek.

In 1959 werd "In the Mood" in de versie van het orkest van Ernie Fields een grote hit in de Amerikaanse Billboard Hot 100, waarin het op de vierde plaats piekte. In 1977 kwam een noveltyversie van het Henhouse Five Plus Too, een project van Ray

Stevens, tot de negentiende plaats in de Verenigde Staten. In 1983 kwam het nummer voor in de medley *Stars on 45 Proudly Presents The Star Sisters* van het project Stars on 45 in samenwerking met The Star Sisters, dat een nummer 1-hit werd in Nederland en Vlaanderen. In 1989 werd het nummer prominent gebruikt door Jive Bunny & The Mastermixers als onderdeel van hun medley "Swing the Mood", een nummer 1-hit in onder meer het Verenigd Koninkrijk, Nederland en Vlaanderen.

Happy Birthday

Happy birthday is een Engelstalig lied dat gezongen wordt bij verjaardagen.

Het lied is wereldwijd bekend en voor velen een van de eerste kennismakingen met het Engels. Er zijn anderstalige versies in omloop, soms in fantasie-varianten. Een Nederlandse vertaling is er niet echt, maar er wordt vaak Wel gefeliciteerd of Fijne verjaardag gezongen.

Liedtekst

Happy birthday to you
Happy birthday to you
Happy birthday dear [naam]
Happy birthday to you

Geschiedenis

De melodie van "Happy Birthday to You" werd in 1893 door twee kleuterleidsters, de gezusters Patty en Mildred Hill, gecomponeerd als "Good morning to All". De combinatie met de tekst verscheen het eerst in druk in 1912. De Summy Company registreerde de auteursrechten in 1935 - dit bedrijf werd door Warner/Chappell gekocht in 1990.

Warner/Chappell Music, Inc. claimde het auteursrecht op de tekst van Happy birthday in de Verenigde Staten en inde naar schatting dagelijks ongeveer \$5.000 aan royalty's. Op 22 september 2015 oordeelde de United States District Court for the Central District of California echter in een summary judgment dat de rechtsvoorganger van Warner/Chappell Music, Inc. nooit een geldig auteursrecht heeft verkregen en dat Warner/Chappell bijgevolg evenmin rechten op de tekst kan doen gelden.

Slavenkoor

Nabucco, in eerste instantie Nabucodonosor, is een opera in vier bedrijven van Giuseppe Verdi (1813-1901) op een libretto van Temistocle Solera, dat gebaseerd is op het toneelstuk Nabucodonosor van Auguste Anicet-Bourgeois (1815-1878) en Francis Cornu (1800-1848). Het libretto is gebaseerd op de verhalen over Nebukadnezar II, koning van het Babylonische Rijk, die in de Hebreeuwse Bijbel voorkomen, namelijk in Jeremia, Daniel en korte elementen uit Jesaja. Solera maakte tevens gebruik van het drama Nabucco trasformato Ragionamenti morali van Giovanni Agostino Della Leguglia (Milaan 1668, 2e versie: Venetië 1675).

Ontstaan en achtergronden

Het libretto van Nabucco was door Bartolomeo Merelli (1794-1879), de impresario van het Teatro alla Scala (hij schreef ook operalibretto's voor onder anderen Simon Mayr en Gaetano Donizetti), in eerste instantie aangeboden aan de Pruisische componist Otto Nicolai, maar die wilde liever aan de opera Il Proscritto werken en weigerde de opdracht. Vervolgens kwam Merelli bij Verdi terecht, die net een ramp achter de rug had met zijn geflopte tweede opera Un giorno di regno. Verdi twijfelde aan zijn carrière als operacomponist en weigerde eveneens. Merelli wilde daar echter niet van horen en gaf Verdi het document mee naar huis.

Nadat Bartolomeo Merelli er diverse keren in was geslaagd de eerste uitvoering van Verdi's derde opera uit te stellen, vanwege geldproblemen zo heette het, vond de eerste uitvoering op 9 maart 1842 plaats en werd voor de jonge componist een overrompend succes. De oorzaak van dit succes wordt mede gezocht in de herkenning van de Italianen in het lijden van de Joden. Lombardije-Venetië was destijds namelijk onderdeel van het Habsburgse Rijk, maar er was een sterk nationalistisch sentiment: Risorgimento (hereniging), zie Geschiedenis van Italië. Met name het slavenkoor (Va, pensiero) vond enorme weerklank; het is regelmatig geopperd als Italiaans volkslied. Tegenwoordig wordt het koor vaak twee keer achter elkaar gespeeld (gebisseerd, op verzoek van het publiek).

Toen Nicolai's opera Il proscritto flopte, verruilde hij Milaan voor Wenen. Toen hij van het grote succes van Nabucco hoorde, ontstak hij in woede. Volgens hem waren Verdi's opera's verschrikkelijk slecht en hij zag Nabucco alleen maar als moord en bloedvergieten.